

Ulica Kanonicza 4

2022-08-01

Najstarsza ulica w Krakowie, która wiodła na wzgórze wawelskie. Zawdzięcza nazwę mieszkańcom tu kanonikom. Przy tej ulicy dzieciństwo spędził Stanisław Wyspiański, czego echa znajdziemy w jego twórczości - w utworze rozpoczynającym się od słów: „U stóp Wawelu miał ojciec pracownię”. W kolejnym odcinku cyklu #krakowheritage zapraszamy na ul. Kanoniczą, gdzie pod numerem 4 mieści się kamienica odrestaurowana przy wsparciu miasta.

Ulica Kanonicza jest najstarszą staromiejską ulicą w Krakowie. Do końca XIV wieku była ulicą ówczesnej osady Okół położonej między lokacyjnym Krakowem a Wawelem. Pomiędzy wylotem ulicy, a Wawelem płynęła rzeka Rudawa. Jej koryto biegło wzdłuż dzisiejszej ulicy Podzamcze. Na drugą stronę rzeki prowadził drewniany most. Kanonicza wiodła do głównego wejścia na wzgórze wawelskie. Południowy wylot ulicy otrzymał formę leja w celu dostosowania go do wjazdu na zamek.

Środek pierzei wschodniej jest otwarty na plac św. Marii Magdaleny, na którym znajdował się nieistniejący już kościół św. Marii Magdaleny. Wzdłuż zachodniej pierzei ulicy ciągnął się średniowieczny mur obronny. Jego zarys stwierdzono w oficynach znajdujących się po tej stronie ulicy. Od strony Wawelu mur kończył się Furtą Poboczną, nazywaną od XVII wieku *Porta Lateranea*, czyli Bramą Poboczną (jej dzisiejsza lokalizacja to posesja przy ul. Kanoniczej nr 25). Przez bramę przedostawano się poza mury, nad Wisłę. Mury były otoczone przez bagna i stawy, nazywano je Żabikruk lub inaczej Żabiskrzek.

W 1401 roku ulica została przyłączona do Krakowa. Jak napisał Jan Rogóż w „Portretach ulic Krakowa”: ulica Kanonicza „należy do najładniejszych i najlepiej zachowanych spośród zabytkowych ulic Krakowa. Zdążających tędy na wawelskie wzgórze wprowadza w atmosferę sprzed stuleci, dając przedsmak historycznych i estetycznych doznań towarzyszących zwiedzaniu katedry i zamku. Tu, w bezpośrednim sąsiedztwie królewskiej siedziby mieszkały osoby z najbliższego monarsze kręgu władzy. Im właśnie, kanonikom katedry wawelskiej, zawdzięcza nazwę. W hierarchii kościoła rzymskokatolickiego godność kanonika jest relatywnie skromna, więc zaliczanie piastujących kapłanów do elity władzy na pierwszy rzut oka wydawać się może nieporozumieniem. Jeśli jednak zważyć, w jakiej to kapitule kanonik zasiada – inny będzie nas osąd. Kanonicy różnej bywają miary, bo i kapituła kapituł nierówna. Ta przy katedrze wawelskiej jest jedną z najstarszych w Polsce, a stołeczność Krakowa i sąsiedztwo królewskiego dworu nadawało jej członkom dodatkowego splendoru. Nazywano ją swego czasu szkołą biskupów, w XVIII stuleciu z jej grona wyszli prawie wszyscy biskupi i wielu prymasów Polski.”

Kamienica przy ulicy Kanoniczej 4 została wpisana do rejestru zabytków pod nr A - 144 decyzją z 21 maja 1965 r. Pierwszy murowany budynek na obecnej parceli powstał w XIV w. Jego fundatorem był jeden z dworskich urzędników królewskich. W XV wieku kamienica była własnością kapituły katedralnej, w tym okresie została rozbudowana. W XVI w. mieszkali w niej wikariusze zamkowi. W 1773 budynek został opuszczony i popadł w ruinę. Po kilkunastu latach kamienicę odbudowano, wprowadzając do wnętrza w 1796 roku austriacki urząd skarbowy. W 1809 roku w kamienicy mieściła się siedziba podprefektury Księstwa Warszawskiego. W 1913 roku właścicielką domu była Rozalia Bulwowa z Seidenów, córka Nuchema. W tym okresie w kamienicy mieściło się biuro pisanie i powielanie na maszynach. Obecnie kamienica stanowi własność prywatną.

Znacząca zmiana formy kamienicy miała miejsce podczas gruntownej odbudowy w latach 80. XVIII wieku. Obiekt odnowiono i nabudowano o balustradową attykę ozdobioną kamiennymi wazonami po bokach, sytuując w centralnej części figurę orła. W 1912 roku dobudowano drugie piętro, a w 1919 roku trzecie, w formie poddasza. W takiej formie przetrwała do lat 80. Wówczas przeprowadzono kompleksowe prace konserwatorskie i badawcze obejmujące kamienicę przy ul. Kanoniczej 4 i ul. Grodzkiej 49. Wówczas usunięto „niehistoryczne” drugie i trzecie piętro oraz odtworzono attykę, wieńcząc ją oryginalnymi detalami (wazon, orzeł).

Attyka jest najbogatszym elementem kamienicy. Składa się z lunety o łuku odcinkowym w dwóch środkowych osiach elewacji, flankowanej przez wyższe odcinki nad osiami bocznymi. Podczas remontu usunięto zamurowanie w świetle przejścia z portalu głównego, wstawiając drewnianą bramę (w drugiej osi parteru przywrócono okno zamiast wejścia). Brama ta, usytuowana w portalu kamiennym, nie pełni dzisiaj funkcji komunikacyjnej, wejście do budynku bowiem znajduje się od strony ul. Grodzkiej 49.

W 2021 roku przeprowadzono remont konserwatorski elewacji wraz z konserwacją detalu kamiennego i drewnianej bramy wejściowej. Dofinansowanie prac budżetu Miasta Krakowa wyniosło 80 tys. zł, co stanowiło 22 proc. poniesionych kosztów.

Opisy przygotowano w oparciu o literaturę, dostępne źródła historyczne oraz rys historyczny zawarty w programie prac konserwatorskich.

W cyklu **#krakowheritage**, którego wszystkie odcinki można znaleźć [tutaj](#), prezentujemy krakowskie zabytki odnowione przy wsparciu miasta. Zachęcamy do spacerów szlakiem krakowskich renowacji i poznawania lub okrywania na nowo najpiękniejszych obiektów, a także oznaczania ich hasztagiem **#krakowheritage** – wspólnie pokażmy, że jesteśmy dumni z efektów opieki nad zabytkami naszego miasta.